

Astma– och allergiprevention för nyanlända anhöriginvandrare ALPIN

Lena Elfman och Bo Johansson

2015-11-30

Landstinget i Uppsala län

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska integrationsfonden

Innehållsförteckning	Sid
Sammanfattning	3
Bakgrund	3
Projektiden – behovsanalys och inriktning	4
ALPINs huvudsakliga syfte	7
Kvalitativa och kvantitativa mål och delmål	7
Projektmål	8
Delmål	8
Projektupplägg och genomförande	8
Projektpartners deltagande och bidrag i projektet	8
Målgruppens delaktighet i projektet	9
Arbetsätt och resultat	10
Projektets resultat	11
Goda lösningar och problem	13
Utvärdering	14
De viktigaste resultaten och slutsatserna från utvärderingen	14
Spridning av resultat	14
ALPINs potentiella effekter	15
Lärdomar av projektet	16
Nyttjande av ALPINS resultat	16

Sammanfattning

ALPIN bedrevs mellan april 2013 och juni 2015 och finansierades till största delen av Europeiska socialfonden/Integrationsfonden, vilket innebär att det var inriktat mot fondens definierade målgrupper. För ALPINs del innebar det nyanlända anhöriginvandrare. Arbetet styrdes även av Europeiska unionens elva grundprinciper för integration.

Projektgruppen bestod av projektägare Lena Elfman, projektledare Bo Johansson, Anna Eriksson/Katarina Lifvendahl, samtliga vid Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset, Uppsala, Kristina Jakobsson och Lina an-Nahar, båda Region Skåne, samt Marie-Louise Luther och Bertil Orrby, Astma- och allergiförbundet.

Bakgrund

De byggnadstekniska problemen i miljonprogrammets fastigheter har uppmärksamrats under de senaste åren. Lägenheter, som nu är över 40 år gamla är på många ställen i stort behov av renovering, ibland accentuerat av bristande underhåll. På åtskilliga håll i landet finns stora etniskt segregerade bostadsområden av denna karaktär. Familjerna är ofta stora och trångboddhet är vanligt. Förekomsten av astma och allergisk snuva har mer än fördubblats i Sverige de senaste 30 åren och nu har ca 30 % av befolkningen någon form av allergiska besvär. För en person med allergisjukdom kan kontakt med allergen medföra svåra allergiska reaktioner och leda till funktionshinder i vardagen. De vanligaste inomhusallergener i svenska hem kommer från pälsdjur, men även kvalster, mögel och bakterier som orsakas av fukt i bostaden förekommer. I bostadsområdet Rosengård i Malmö, finns stora problem med fukt och mögel p.g.a mångårigt bristande lägenhetsunderhåll. Under ett pågående forskningsprojekt i området, fann vi att den information som ges om skötsel av bostaden till svenska familjer inte är applicerbar bland invandrarfamiljer. Den informerar heller inte om hur inomhusmiljön kan bidra till uppkomst av allergier och andra hälsoproblem.

Nyanlända utlandsfödda har ofta lägre allergifrekvens än svenskfödda befolkningen, men under de första åren utvecklar de ofta allergi i samma eller till och med högre frekvens än svenskfödda, då de exponeras för en rad nya ämnen/allergen som man inte har utvecklat

tolerans mot i sitt tidigare hemland. En bidragande orsak till detta kan härledas till trångboddhet. Dessa familjer har ofta många barn och även generationsboende förekommer. Det är inte ovanligt att 10-15 bor i en bostad dimensionerad för fyra. Behovet av råd om samband mellan boende och hälsa hur man sköter bostaden för gruppen nyanlända anhöriginvandrare saknas idag och de råd som ges utgår ofta från en svensk standardfamiljs villkor.

Trångboddheten innebär t.ex. att man ofta rullar ihop sina sängkläder och madrasser och förvarar dem ovanpå skåp under dagen. Det innebär att dagens råd, vid t.ex. kvalsterförekomst, att låta sängkläderna stå och vädra under dagen, inte går att applicera i dessa typer av hemförhållanden. Fukt och mögel är vanligt i dessa bostäder, dels beroende på dåligt underhåll av fastighetsägaren, dels hög folktäthet i bostaden, vilket bl.a. innebär att användning av toalett och badrum är betydligt högre än i andra bostäder. Städning genomförs ofta med starka rengöringsmedel och vatten, som kan ge upphov till fuktskador i våra mer fukt känsliga konstruktioner. Kackerlackor är vanligare i invandrartäta bostadsområden p.g.a. import av födoämnen från hemländerna. Allt detta sammantaget kan bidra till negativa hälsoeffekter, inkluderande allergier.

Projektiden – behovsanalys och inriktning

Bostadsområdena Rosengård/Malmö och Gottsunda/Uppsala tillkom båda under miljonprogrammets dagar och präglas idag av stora brister i såväl ute- som inomhusmiljöer. I Rosengård bor cirka 23 000 personer, och i Gottsunda cirka 10 000 personer. Befolkningen i båda områdena utmärks av en hög andel invandrare/anhöriginvandrare - Rosengård 86 %, Gottsunda 52 % - trångboddhet, låg sysselsättningsgrad och låg socioekonomisk status. Båda områdena mottar nu, och inom en överskådlig framtid, en stor andel nyanlända anhöriginvandrare.

De byggnadstekniska problemen i miljonprogrammets fastigheter har uppmärksamats under de senaste åren. Lägenheter, som nu är över 40 år gamla är på många ställen i stort behov av renovering, ibland accentuerat av bristande underhåll. På åtskilliga håll i landet finns stora etniskt segregerade bostadsområden av denna karaktär. Familjerna är ofta stora och trångboddhet är vanligt. När stora flergenerationsfamiljer hänvisas till en trerumslägenhet blir oundvikligen belastningen på lägenheten och de boende större än om det hade gällt den tänkta fyrapersonersfamiljen. Detta kan bl.a. föranleda försämrad hälsa för de boende. Många vuxna har besvär som de relaterar till inomhusmiljön i sin bostad, oftast retningsymptom från ögon,

hud och luftvägar, eller ospecifika besvär såsom trötthet och huvudvärk. Ej sällan kopplas besvären till fukt- och mögelskador i byggnader. Hos barn och unga har man framförallt studerat samband mellan fukt och mögelproblem inomhus och effekter på nedre luftvägarna, såsom långdragen hosta och astma-symptom. Småbarn som bor i fuktskadade bostäder har visat sig ha en ökad risk för ospecifika nedre luftvägs-symptom och astma. Astma och allergisjukdom är vanligare bland barn som bor i flerbostadshus, särskilt de som är byggda under det så kallade miljonprogrammets dagar. Problem med bristande ventilation eller ventilationsunderhåll kan resultera i hög luftfuktighet med ökad risk för tillväxt av mikrobiologiska organismer och kvalster i bostaden. Det finns sannolikt samverkande effekter mellan ämnen som bildas vid fuktskador, och andra exponeringar i inomhusmiljön, t ex miljötobaksrök och allergen från kvalster och pälsdjur. Vidare finns misstankar att ämnen som frigörs då byggnadsmaterial åldras, t ex mjukgörare (ftalater) i plastmaterial, kan utgöra en riskfaktor för barnastma.

Projektet baseras på den nya kunskap som kommit fram ur en undersökning som genomförts i Rosengård. Den visar mycket tydligt på de hälsorisker nyanlända tredjelandsmedborgare/invandrarfamiljer möter när de kommer till en inomhusmiljö som så starkt avviker från den de har tidigare erfarenhet av. Vidare har det blivit uppenbart att familjernas utsatthet har medfört att bostadsmiljön i många fall under mycket lång tid har varit helt undermålig. Bostadsbeståndet uppvisar stora problem med fukt och mögel p.g.a mångårigt bristande lägenhetsunderhåll. Fastighetsägaren har därför fått föreläggande om omfattande reparationer i ca 700 lägenheter. Detta har inneburit en unik möjlighet att undersöka om hälsan hos barn har påverkats av den dåliga inomhusmiljön, och om hälsan förbättras efter sanering. Under 2010-2011 har en baslinjeundersökning genomförts, med hembesök, frågeformulär, spirometri och pricktest. Förekomst av fukt- och mögelskada bedömdes, och kvalster- och kackerlackallergen samt nedbrytningsprodukter av ftalater mättes. En kontrollgrupp av barn från stadsdelen, som bodde i bättre underhållna lägenheter undersöktes på samma sätt. Sammanlagt inkluderades 135 familjer i studien *Children's respiratory health in the context of housing and other social determinants in Rosengård – a cross-sectional study in an immigrant neighbourhood in Sweden*, Jens C Richter, AMM Lund, Rapport 05/2014. Uppföljning av hälsoläget efter renoveringar pågår och är ännu inte avrapporterat.

Projektet genomförs inom ramen för det miljömedicinska arbetet på Arbets- och miljömedicinska kliniken i Lund, i samverkan med avd för Arbets- och miljömedicin vid

Lunds universitet och med externa forskningsmedel från FORMAS. Arbets- och miljömedicin i Uppsala är projektpartner. En rad lokala aktörer från primärvård och barnhälsovård i Malmö, samt miljöförvaltningen i Malmö har varit involverade under projektplanering och genomförande. Under arbetet har framkommit att personal inom hälso- och sjukvården många gånger har haft en mycket bristfällig kunskap om familjernas bostadsförhållanden. Samma gällde under lång tid även den kommunala tillsynsmyndigheten. Det blev under förberedelse tiden för projektet tydligt, att det var angeläget att skapa förbättrad kunskap inom primärvården och förbättrade kontaktvägar mellan aktörerna.

Vid hembesöken gavs hälsoinformation av tvåspråkig personal. Det blev då uppenbart att sedvanlig allergiinformation inte är anpassad för familjernas villkor. Hos trångbodda familjer får man inte plats med egen säng till alla, utan använder madrasser och sängkläder som rullas ihop och stuvas undan under dagen. Råd om användning av kvalsterskydd för det enskilda allergiska barnet är således helt inadekvat, och kvalsterskydd till samtliga familjemedlemmar är orealistiskt av ekonomiska skäl. Den primära åtgärden - som borde vara känd av hälso- och sjukvårdens personal, men som inte är det - är i stället att förbättra bostadens ventilation och åtgärda eventuell fukt- och mögelproblematik. Vi fann också att sängvätning var ett betydande problem i många familjer. Det understryker att det är viktigt att tillgodose möjligheter till tvätt och torkning av tvätt på ett tryggt sätt, så att man inte behöver ha tvätt hängande i lägenheten, med därmed ökad fuktbelastning.

Städning genomförs ofta enligt tradition med starka rengöringsmedel som kan vara irriterande för hud och luftvägar, och mycket vatten, vilket kan ge upphov till fuktskador. Våra fuktkänsliga konstruktioner kräver andra städmetoder än de konstruktioner som förekommer i många andra länder, där bostäderna dessutom ventileras bättre. Förutom denna typ av kunskap är det viktigt att veta vilka krav man kan ställa på sin hyresvärd, för att kunna ha en bra bostad, och hur man gör för att vid behov nå tillsynsmyndigheterna.

Det finns dock goda råd som kan ges för att minimera risker, inte bara till familjer med barn som har astma och allergi, utan till alla boende. I en del fall ges sådan information till nyinflyttade av fastighetsägare eller annan aktör, men den är oftast rent teknisk och berör inte vilka hälsokonsekvenser som kan uppstå till följd av olämplig skötsel eller bristande underhåll av bostäder. Den är heller inte anpassad till de boendes tolkningsramar.

ALPINs huvudsakliga syfte

Hälsan är en grundläggande integrationsfaktor. En förbättrad hälsa möjliggör bättre studieresultat för barn och ungdomar och minskar barriärerna för tillträde till arbetsmarknaden för vuxna.

Det finns ett belagt behov av ökad kunskap om inomhusmiljöns betydelse för hälsan bland hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar med barn och vuxna som bor i segregerade bostadsområden. Det finns också behov av allergirådgivning, som är anpassad till bostadsförhållanden hos mycket trångbodda familjer. Likaså finns det behov av information till nyanlända anhöriga tredjelandsmedborgare om hur man sköter sin bostad, men också om de krav man har rätt att ställa på sin hyresvärd. Denna information bör ges på målgruppernas modersmål och präglas av insikt om kulturellt betingade handlings- och tolkningsmönster. Projektet syftar ytterst till att i samverkan med berörda parter förpacka denna kunskap på ett adekvat sätt och finna kanaler och former för en optimal förmedling av kunskapen.

Projektets kvalitativa och kvantitativa mål och delmål.

Övergripande kvalitativa mål:

- Förbättrad folkhälsa bland anhöriginvandrare och deras familjer avseende slemhinne-, hud- och luftvägsproblem genom
- en ökad förståelse och engagemang för bostadens betydelse för hälsan inom det kommunala integrationsarbetet och hos fastighetsägare,
- förbättrad boendestandard för nyanlända anhöriginvandrare och deras familjer
- ökade kunskaper om boendes rättigheter och hur de tillvaratas
- integrera informationen i det kommunala mottagandet av nyanlända anhöriginvandrare

Övergripande kvantitativa mål:

- Etablera samarbete med en invandrarförening på respektive ort,
- genomföra utbildningar på minst en vårdcentral i resp. område
- etablera nätverksgrupp av lokala intressenter på respektive ort.

Projektet har inte ställt upp andra kvantitativa mål. Förhoppningen har varit att nå alla i målgrupperna i Rosengård och Gottsunda, dock fr.a. medlemmarna i de medverkande invandrarföreningarna och att de sprider kunskapen vidare.

Projektmål

Alla ankommande somalisk- och arabisktalande anhöriginvandrare i Gottsunda respektive Rosengård skulle bli informerade om hur de kan förbättra sin boendesituation på ett hälsofrämjande sätt, samt få kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter man har som hyresgäst. Rutiner för denna information ska integreras i den kommunala mottagningen av anhöriginvandrare. I detta ingår även att öka kunskap om de hälsorisker som nyanlända invandrare kan utsättas för i sin boendemiljö bland hälso- och sjukvården och kommunala förvaltningar

Delmål

- Engagera lokala intressenter,
- höja kunskapsnivån bland hälso- och sjukvården och kommunala förvaltningar,
- informationsförmedling om samband mellan boende och hälsa till målgrupperna,
- integrera den framtagna informationen i det kommunala mottagandet av nyanlända invandrare.

Projektupplägg och genomförande

Projektpartners deltagande och bidrag i projektet.

Både AMM Lund och Astma- och allergiförbundet har varit involverade i projektet från planeringsstadium, under genomförandet och fram till slutrapport.

AMM Lund har ansvarat för att upprätta en nätverksgrupp av lokala intressenter, samt att etablera och leda samarbetet i en arbetsgrupp bestående av arabisktalande, boende i Rosengård, i syfte att ta fram relevant information och fr.a. diskutera hur denna ska presenteras och distribueras. De har också medverkat i projektgruppens utarbetande av det producerade informations- och utbildningsmaterialet. Klinikchefen har ansvarat för den medicinska granskningen av detta material. AMM Lund har också medverkat vid planering och genomförande av slutkonferensen.

Astma- och Allergiförbundet har sedan länge gedigen erfarenhet av att producera och distribuera informationsmaterial, vilket de också gjort inom ALPIN. De har ett brett nätverk bland intressenter för projektets område, såväl organisationer som enskilda. Genom förbundets försorg har stora grupper blivit informerade om ALPIN, dess metod och resultat. De har vidare bidragit med sin sakkunskap genom att samla in, strukturera och skriva

faktaunderlag till informationsmaterialet om inomhusmiljö för nyanlända, samt därefter faktagranskning av texter, filmer mm. Förbundet har även tagit fram offerter inför upphandling av utvärderare och filmproduktion. De har även medverkat vid planeringen av slutkonferensen, deltagit i den som moderator och föreläsare, samt kommit med förslag till andra föreläsare för projektets slutkonferens. Förbundet har spridit information om ALPIN och, senare, dess resultat vid en rad nationella konferenser och vid möten med lokalföreningar och andra intressenter. De har även medverkat vid möten med arbetsgrupperna.

Målgruppernas delaktighet i projektet

Målgruppen i Malmö var arabisktalande nyanlända anhöriginvandrare. Samverkan mellan AMM Lund och Internationella Arabiska kvinnoföreningen i Rosengård var sedan länge etablerad. En del av medlemmarna har ingått i en arbetsgrupp och har hållit sju möten för att under ledning av en av projektmedlemmarna, själv arabisktalande, komma fram till ett antal viktiga faktorer som bör vara inkluderade i information om boende och hälsa. I Uppsala fick vi genom Folkuniversitetet kontakt med medlemmar i Somaliska föreningen i Gottsunda. Projektägare och projektledare deltog där på ett vanligt medlemsmöte, som anordnas månatligen. Under detta möte informerade vi om projektet och ett antal personer anmälde sig frivilligt att ingå i en arbetsgrupp. Det har sammantaget hållits ett tiotal arbetsmöten med dessa grupper på de två orterna. Återkoppling från projektledningen till bägge dessa grupper har gjorts kontinuerligt.

Ett avslutande möte hölls med föreningen i Malmö 28 juni. Där deltog cirka 25 medlemmar, representanter för de tre projektorganisationerna och utvärderare. Vid mötet presenterades delar av det framtagna materialet och deltagarna fick även information om hur de får tillgång till det. Föreningsmedlemmarna uttryckte tacksamhet för att de fått möjlighet att medverka i projektet. De ansåg att det hade bidragit med värdefulla kunskaper till gruppen och även lett till ett förändrat sätt att sköta sina bostäder. Under detta och tidigare möten framkom det tydligt att hälsoinformation generellt är ett eftersatt och mycket efterfrågat ämne, såväl bland de arabisktalande i Rosengård som de somalisktalande i Gottsunda.

Två avslutande möten hölls även med representanter för Somaliska föreningen i Gottsunda, 13 resp. 27 juni. Då visades materialet och gavs instruktion om tillgänglighet. Framför allt diskuterades hur föreningen kan bidra till att informationen och kunskapen sprids. Det beslöts att projektledare och projektägare ska göra en genomgång av materialet vid ett föreningsmöte

under hösten -15. Föreningsrepresentanterna föreslog också att de skulle anordna studiecirklar för somalisktalande i Uppsala som kombinerad svensk- undervisning och hälsoinformation. Projektledningen kommer att i samverkan med Folkuniversitetet bistå föreningen med detta. Även Somaliska föreningen ansåg att detta var ett nyttigt projekt om viktiga, men eftersatta, frågor. Även under våra möten med föreningen framkom ett mycket stort behov av hälsoinformation.

Arbetssätt och resultat

Projektet har i samverkan med målgrupperna i Gottsunda och Malmö tagit fram adekvat information och rådgivning om samband mellan boende och hälsa. Muntlig och skriftlig interaktion har kontinuerligt skett under projektets gång med målgrupperna via möten med lokala Somaliska föreningen i Uppsala och Internationella Arabiska kvinnoorganisationen i Rosengård, Malmö.

Det framdiskuterade materialet har sedan bearbetats vidare för att förenkla budskapen. Kontakt togs därefter med den kommunala SFI-undervisningen på Linnéskolan i Uppsala. Det visade sig att informationen om boende och hälsa för nyanlända invandrare passade mycket väl in i deras serie om samhällsinformation inom SFI-utbildningen. Produktionen av materialet gjordes, efter upphandling, av Joachim Wallner, Limewheel - Utbildning & media AB i Uppsala och kom att bestå av rörliga och stillbildsfilmer, samt textmaterial (se under rubriken "Projektets resultat"). Tidigare produktioner och pedagogik inom VaMed-serien har utvärderats med mycket gott resultat. Då materialet "Boende och hälsa" följer samma modell känner vi oss förvissade att även det kommer att fungera, såväl som informations- och utbildningsmaterial. ALPIN har därigenom, utöver att förmedla saklig och relevant information till målgrupperna, även bidragit till att utveckla SFI-undervisningen.

Projektet innefattade en nationell konferens "Nyanlända invandrare – boende och hälsa" på Uppsala Konsert och Kongress den 13 april 2015 där kunskapen om projektet och informationsmaterialet förmedlades till kommunens ansvariga för mottagning, miljöinspektörer, SFI-anordnare, vårdpersonal, politiker, etableringscoach, etableringskoordinator, socialsekreterare och ideella organisationer som alla är involverade och berörda av mottagning av nyanlända tredjelandsmedborgare.

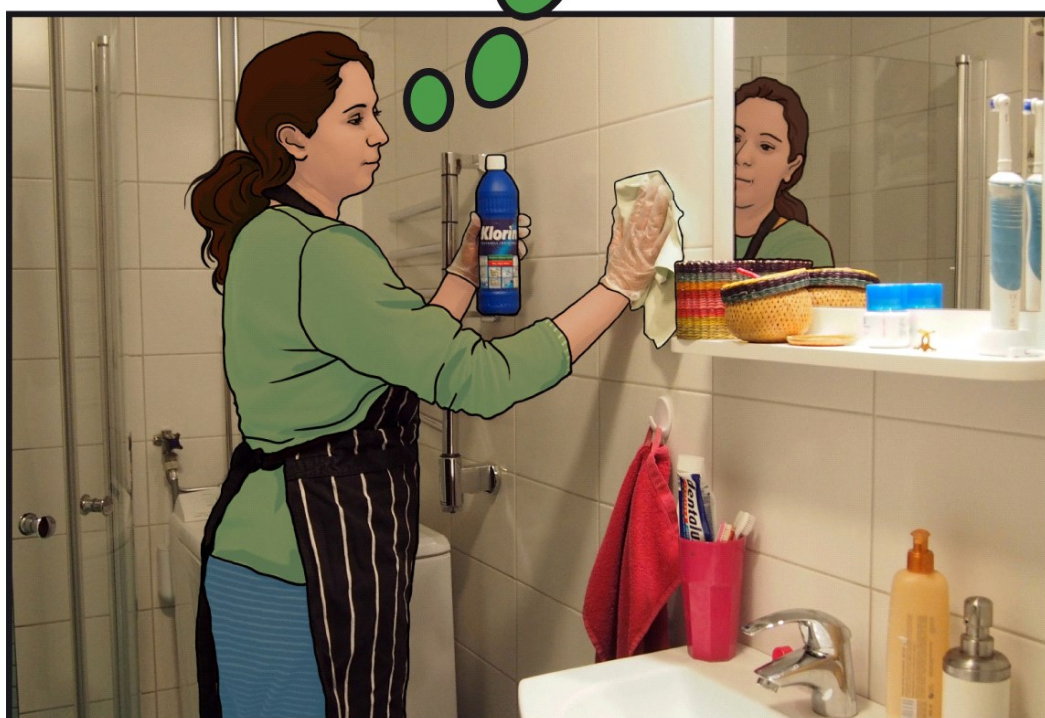
Projektets resultat kommer att kunna användas fritt av alla undervisningsanordnare, åtminstone till 2018. Materialet förvaltas till dess av Linnéskolan, Uppsala kommun, men med äganderätt för projektägaren, Arbets- och miljömedicin, Akademiska sjukhuset, Uppsala. VaMed-serien (www.vamed.se) har redan idag cirka 1000 unika, registrerade användare (=utbildningsanordnare) runt om i landet. För att få tillgång till materialet krävs att man går in på hemsidan och registrerar sig för att få ett lösenord. Därigenom har vi tillgodosett målet att informationen ska integreras i det kommunala mottagandet av nyanlända anhöriginvandrare. Sammanfattning och resultat kommer att vara tillgängliga på de tre projektpartnerernas hemsidor.

Projektets resultat

Projektet har resulterat i ett brett digitalt utbildnings-/informationspaket avsett att användas i SFI- och annan svenskutbildning för nyanlända invandrare. Det har också bidragit till en förbättrad samordning av mottagandet av nyanlända i de båda kommunerna. Detta genom att representanter för olika berörda förvaltningar nu har träffat varandra och delat erfarenheter och skapat personliga kontakter tvärs över de gängse kommunala ”stuprören”.

Produktionen av det framtagna materialet gjordes, efter upphandling, av Joachim Wallner, Limewheel – Utbildning & media AB i Uppsala. Informationsmaterialet består av en introduktionsfilm, 5 st diskussionsfilmer, 6 st stillbildsfilmer samt en textbok och lärarhandledning. Materialet består av instruktiva scener med en person som förmedlar informationen tillsammans med en kort förklarande text, detta för att uppnå största möjliga kommunikativa effekt även för den som inte kan tillgodogöra sig texten fullt ut. Muntlig och skriftlig information har under projektets gång förmedlats till nyanlända och tidigare komna invandrare via möten med lokala Somaliska föreningen i Uppsala och Internationella Arabiska kvinnoföreningen i Rosengård, Malmö.

**Ett material
om din boendemiljö
och din hälsa med
fokus på dialog
och reflektion.**

Projektets aktiviteter har riktat sig till arabisk- och somalisktalande målgrupper, sjukvårdspersonal, aktörer inom mottagning av nyanlända, ansvariga för boendemiljö och i viss mån en bredare allmänhet. Vad avser de förstnämnda primära målgrupperna, arabisk- och somalisktalande nyanlända, anhöriginvandrare har det inte varit möjligt att särskilja dem som mottagit informationen. Arbetsgrupperna har av naturliga skäl bestått av representanter för språkgrupperna som varit i Sverige en längre tid och som genom sina erfarenheter kan relatera till projektet på ett konstruktivt sätt. Slutprodukten riktar sig till nyanlända, eftersom den kommer att användas inom samhällsorienteringen i grundläggande SFI-undervisning samt av föreningarna själva i deras introduktion av nyanlända.

Merparten av dem som tagit del av informationen under projektets gång har varit kvinnor i de arabisk- och somalisktalande grupperna.

Goda lösningar och problem

Att arbeta med tre projektpartners är både roligt och stimulerande, men också krävande, då vi befunnit oss i tre olika städer, Lund, Stockholm och Uppsala. Dessutom har projektet inte haft samma prioritering inom de tre olika organisationerna, varför projektledningen i Uppsala ofta har fått bära ett oplanerat tungt lass. På pluskontot fanns projektgruppens sammansättning, då den innehöll expertis på projektets kärnområden: medicin, astma och allergi, inomhusmiljö, antropologi och dessutom en arabisktalande person.

Projektets grundval var att nå ett gott resultat *tillsammans med* och *inte bara för* målgruppen och att arbetet borde präglas av ett ömsesidigt lärande. Detta av flera skäl: Det främsta var att vi behövde deras kunskap om informationskommunikation för ett gott resultat. Hur ska information utformas för att nå mottagaren, när ska den förmedlas, hur och av vem? Ett annat skäl var vår övertygelse om att informationen kommer att nå fler om målgruppen medverkat i produktionen.

Målgruppernas medverkan och stora engagemang har varit en helt oundgänglig framgångsfaktor. Sakkunskapen fanns i projektgruppen, men kunskapen om hur denna kunskapsmassa skulle paketeras och presenteras fanns hos målgrupperna. Under arbetsmötena insisterande de på att informationen helst skulle vara i form av bilder/filmer och att textmaterial skulle vara så enkelt och kärnfullt som möjligt. Deras argument avgjorde vårt vägval för materialframställning. Detta material har målgrupperna (främst den arabisktalande) kontinuerligt synat och kommenterat.

Att arbeta med målgrupperna har varit mycket givande. Att få lära känna människor från andra kulturer och att upptäcka såväl likheter som olikheter har varit mycket berikande. Det har emellertid varit problematiskt att få till möten med målgrupperna, då deras medlemmar ofta har arbete och endast kan medverka på kvällar och helger och inte alltid valt att prioritera dessa möten. En sak som vi har lärt oss är att det är mycket viktigt att budgetera för förtäring, då det är en främjande social förutsättning att servera någon mat/fika vid dessa diskussionsträffar.

Gemensamt för merparten av de problem som uppstod under projektet var att de relaterade till tidsbrist, orsakade av en alltför optimistisk planering. I synnerhet i Uppsala tog det betydligt

längre tid än förutsett att få kontakt med en somalisk förening och att finna och förmå rätt personer att ingå i nätverket av lokala intressenter. I Malmö var dessa relationer etablerade före projektets inledning. På båda orterna misslyckades vi att engagera fastighetsägare och bostadsförvaltare, trots ett flertal muntliga och skriftliga inbjudningar.

Utvärdering

Projektgruppen beslutade tidigt att projektet skulle granskas genom processutvärdering, vilket också var ett krav från Integrationsfonden. Vi upphandlade en extern utvärderare, Utredningsinstitutet Handu AB, utifrån en samfällt diskuterad och beslutad kravspecifikation. Utvärderaren har kontinuerligt följt arbetet genom att delta på projekt-, nätverks- och arbetsmöten i Uppsala och Malmö, genom att månatligen ta del av lägesrapporterna och kontinuerlig kontakt med projektledaren. En separat utvärdering gjordes av slutkonferensen genom en enkät till deltagarna.

De viktigaste resultaten och slutsatserna från utvärderingen.

- Produktion av ett forskningsbaserat, digitaliserat informations- och utbildningsmaterial, främst avsett för SFI-undervisning för nyanlända tredjelandsmedborgare.
- Att förmedla kunskap om samband mellan inomhusmiljö och hälsa.
- Att förmedla kunskap om rättigheter och skyldigheter för den boende.
- Det har varit till stor nytta för projektgruppen att ha med en processutvärderare under hela projekttiden.

Spridning av resultat

De tre projektorganisationerna, Landstinget i Uppsala län, Region Skåne (landsting) och Astma- och Allergiförbundet, har alla spridit kännedom om ALPIN och dess resultat inom de egna organisationerna på olika sätt, såväl i muntlig, tryckt som digital form. De har dessutom gemensamt planerat och genomfört slutkonferensen i Uppsala i april -15.

I Uppsala har projektets och dess resultat tillkännagivits i den egna personalgruppen, på AMMs hemsida, i AMMs nyhetsblad, i den lokala nätverksgruppen, hos ansvariga politiker, Allergikommittén i Uppsala kommun, och på allehanda sätt vid externa konferenser,

seminarier och utbildningar, t.ex. vid det årliga Arbets- och miljömedicinska ”Vårmetet” i april, samt ”Höstmötet” i november 2015, som samlade 350 respektive 100 deltagare från hela landet.

Region Skåne har spridit kunskap om ALPIN och dess resultat på liknande sätt som Uppsala, med än fler presentationer vid externa konferenser och seminarier.

Astma- och Allergiförbundet har förutom spridning i den egna organisationen (via föreningsbrev och webbsida) kontaktat Hyresgästföreningen och SABO inför slutkonferensen och kommer också sprida information till dem om var det framtagna informationsmaterialet finns (på webbsidan VaMed.se).

ALPINS potentiella effekter

ALPIN har i grunden varit ett folkhälsoprojekt riktat till speciella målgrupper. Vår förhoppning är att informationsmaterialet ska bidra profylaktiskt till att minska astma- och allergiproblem för nuvarande och kommande anhöriginvandrare, inte bara i Malmö och Uppsala, utan potentiellt i hela landet.

AMM i Uppsala kommer att följa upp spridning och användning av materialet i Uppsala kommun under hösten -15. De kommer också att bistå Somaliska föreningen och andra intresserade aktörer att nyttja materialet inom den egna verksamheten.

Astma- och Allergiförbundet kommer fortsätta arbeta framöver med att ta fram information på olika språk – idag saknas information om inomhusmiljö till personer med allergi och annan allergiinformation på olika språk (kan eventuellt bli framtida projekt).

Erfarenheten att det är svårt att nå fram till personer med utländsk bakgrund bara genom att sprida skriftlig information på olika språk gör att det krävs mer arbete än att exempelvis bara lägga upp texter på olika språk på webbsidan. För att komma in på webbsidan VaMed och få tillgång till det befintliga informationsmaterialet behövs inloggning och möjlighet att samtala i någon form av studiecirkel med en handledning som stöd.

Astma- och Allergiförbundet kan förslagsvis ta vara på föreningsaktiva/medlemmar med utländsk bakgrund i organisationen som kan vara kontaktpersoner för andra som talar samma språk. Korta filmer där personer berättar på olika språk kan eventuellt läggas upp på webbsidan.

ALPIN har skapat flera och vitt förgrenade nätverk, såväl för projektorganisationerna som för externa aktörer. De lokala nätverksgrupperna har funnit nya och/eller förenklade kontaktytor till andra aktörer i det kommunala mottagandet av nyanlända anhöriginvandrare. I Uppsala har ALPIN bidragit till ett etablerat samarbete mellan AMM och Folkuniversitetet och med den kommunala SFI-undervisningen (Linnéskolan). Astma- och allergiförbundet har knutit närmare band med vetenskaplig expertis och forskning inom sitt verksamhetsområde.

Lärdomar av projektet

- Det är oerhört viktigt att före projektets start vara förvissad om dess prioritet bland alla projektpartners och, i möjligaste mån, de medverkandes kontinuitet. Planera back-up på varje post.
- Allt tar längre tid än planerat. Ha en plan B för alla insatser och korrigera tidsplan kontinuerligt.
- Viktigt att arbeta med delmål.
- Kulturella och sociala mönster styr förutsättningarna för samverkan med målgrupperna. T ex. att mötestider ofta måste förläggas till kvällar och helger och att de alltid innefattar någon form av förtäring. Budgetera för detta.
- De frekventa avrapporteringarna har varit krävande, men också bidragit till en god överblick av arbetsprocessen, inte minst vid skrivandet av slutrapporten.

Nyttjande av ALPINs resultat

Det producerade informations- och utbildningsmaterialet bör spridas till och tillvaratas av alla som bedriver undervisning för nyanlända invandrare: SFI-anordnare, förläggningar, invandrarföreningar och ideella organisationer. Det bör även förankras hos nationella och lokala myndigheter ansvariga för mottagning av nyanlända invandrare.

Va med!

Rapport från Arbets- och miljömedicin 2/2015
Astma- och allergiprevention för nyanlända anhöriginvandrare - ALPIN
Akademiska sjukhuset, 751 85 Uppsala
www.ammuppsala.se